

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 1 maj 1930 kl. 10 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående äganderätten till åt industrien upplåtna skogsområden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 380, har herr *Spångberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen skyndsamt måtte föranstalta om grundlig utredning rörande äganderätten till åt industrien upplåtna skogsområden, i syfte dels att till kronan återbörda dess egendom, dels att bereda innehavare av på dylika områden befintliga lägenheter tryggad rätt till desamma samt för riksdagen framlägga förslag därom.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande i anledning av motionen av *kammarkollegiet*, av vars yttrande jämte därtill fogade bilagor framgått i huvudsak följande.

Yttrande.

I anledning av en utav kammaradvokatfiskalsämbetet i underdånig skrivelse den 29 juni 1925 gjord framställning om verkställande av utredning rörande kronans rätt till vissa av densamma i äldre tider till bergbrukets understöd anslagna skogsområden fann Kungl. Maj:t för gott att genom beslut den 15 januari 1926

dels 1. uppdraga åt kollegiet att verkställa utredning *ej mindre* angående kronans rätt till i äldre tider av kronan till bergverk upplåtna skogar av de slag, som i advokatfiskalsämbetets framställning avsåges, *än även*, där anledning befundes föreligga att anspråk å äganderätten till fastigheter av ifrågavarande beskaffenhet borde från kronans sida väckas, angående den rätt, varmed innehavare av lägenheter å dylika skogar besuttede sina respektive lägenheter;

dels 2. anbefalla kollegiet att inkomma med utredning och förslag, huruvida och i så fall på vad sätt i avseende å särskilda statens till bergverk anslagna skogar den visst bergverk upplåtna rätten kunde bringas att upphöra eller beläggas med särskild avgift utöver vad redan nu kunde vara fallet eller ock nyttjanderättshavaren beredas tillfälle att förvärva sig äganderätt till hela eller viss del av den av honom nyttjade skogen;

dels ock slutligen 3. föreskriva, att några rättsliga åtgärder icke finge av kollegiet vidtagas mot här förut åsyftade lägenhetshavare, utan skulle utredningen i vad den avsåge sådana lägenheter av kollegiet överlämnas till Kungl. Maj:t med de förslag, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Kollegiet beslöt i anledning härav den 12 februari 1926, att den under punkt 1) omnämnda utredningen skulle verkställas å kollegiets första arkivkontor samt att utredningen skulle omedelbart igångsättas och fullföljas med undanskjutande tills vidare av övriga å kontorets handläggning ankommande ärenden.

Till belysande av, huru arkivkontoret fattat sitt utredningsuppdrag, må här återgivas följande ur en den 20 september 1926 av dåvarande tillförordnade första arkivarien J. Bjarme i ärendet avgiven promemoria:

»I äldre tider anslag kronan till bergverkens understöd dels, huvudsakligast för att bereda tillgång till arbetskraft, kronofastigheter, varå fanns en bofast befolkning, och dels skogstrakter av allmänningarna. De förra fastigheterna, som hava varit föremål för undersökning av åbokommittén — de under bruk skatteköpta hemmanen — är nu icke fråga om.

Däremot gäller undersökningen de senare fastigheterna eller de s. k. bergverksskogarna i vidsträckt bemärkelse. Fråga är då hur undersökningen skall bedrivas och hur långt densamma bör sträcka sig.

Som bekant voro de så kallade bergverksskogarna under förra hälften av 1800-talet föremål för reglering enligt 1811 års för ändamålet utgivna förordning. Avsikten var att dessa skogar, som allenast gävo en obetydlig inkomst för kronan i form av rekognitionsavgifter, skulle skatteläggas till hemman och sålunda giva grundskatt ävensom skatteköpe-skillning.

En populär uppfattning är att denna reglering avsiktligt avsåg att gynna bruksägarne genom att på dem mot en ringa penning överlåta kronans skogar. Så var ingalunda förhållandet. Tvärtom sågos dessa regleringar tidigare med allt annat än blida ögon av bruksägarne. Avsägelse av rätten till skogar för att undgå konsekvenserna av deras reglering förekommo också i en del fall. Så avsåde sig exempelvis Konung Karl XIV Johan betydande skogsområden av denna orsak.

Regleringen av ifrågavarande skogar bedrevs också med synnerlig kraft. Så inrättades för ändamålet en särskild myndighet, den s. k. rekognitionsskogsdivisionen, med särskild advokatfiskal, som strängt hade att efterse att alla ifrågavarande skogar bleve föremål för reglering. Denna division arbetade ungefär 40 år.

Nu förhöll det sig emellertid så, att rekognitionsavgifter icke utgingo från alla till bergverken anslagna skogar. Sålunda voro de »ädlare verken» ävensom gruvorna befriade från rekognition. När då fråga uppkommit att reglera alla de anslagna skogarna, ansågs det »hårt» att de ädlare verken och gruvorna skulle råka ut för regleringens konsekvenser, nämligen grundskatt m. m. Därför inbegrepos eller ansågos de till ädlare verk och gruvor anslagna skogarna icke inbegripna i 1811 års förordning, varför desamma undgingo reglering.

Sålunda kommer det sig att de så kallade »gruvskogarna» finnas till. På 1870-talet tillkom därefter lagstiftningen att samma gruvskogar skulle stå under domänstyrelsens förvaltning. Den nuvarande förordningen härom är som bekant av år 1898. Förordningen gäller »Statens till berghanteringens understöd anslagna skogar».

Innan 1872 års lagstiftning i ämnet tillkom gjordes en undersökning om vilka särskilda skogar här kunde vara fråga. Denna undersökning verkställdes icke metodiskt genom granskning av de olika skogsanslagens öden genom tiderna utan

på det enkla sättet, att till bergmästarne i de särskilda distrikten utgingo skrivelser med anmodan att rapportera vilka skogar av ifrågavarande slag, som funnos inom vederbörandes distrikt. Härefter inkommo då bergmästarne med anmälan om sammanlagt ungefär 40 skogar. Sedermera ha av dessa endast 36 ansetts utgöra bergverksskogar. Allenast dessa skogar äro för närvarande föremål för 1898 års förordning, emedan någon undersökning vid tiden för tillkomsten av denna förordning eller senare om ytterligare skogar av detta slag icke förekommit.

Det är klart att på detta sätt ett antal bergverksskogar icke blivit föremål för 1898 års förordning; dessa skogar äro s. k. »bortglömda bergverksskogar» och äro de som i ovannämnda nådiga brev antydast med »skogar av de slag som i advokatfiskalsämbetets föreliggande framställning avses», det vill säga sådana av kronan gjorda skogsanslag till bruk, hyttor, gruvor, m. m., som av en eller annan orsak icke varit föremål för reglering enligt 1811 års kungörelse eller ock varit föremål för sådan reglering, men därefter icke skatteköpts. Skogar av sistnämnda slag har arkivkontoret hittills icke upptäckt och sannolikt förhåller det sig så att några sådana icke finnas vidare. (Jfr dock Åkers styckebruks rekognitionsskog, som faller utanför arkivkontorets undersökning.)

Vad arkivkontoret sålunda har att göra i anledning av remissen i ärendet är att söka upp okända och oreglerade skogsanslag till bergverken. Härjämte tillkommer att undersöka lägenhetsinnehavarnes på dylika skogsanslag rätt till sina lägenheter.

Härigenom utskiljas sålunda alla reglerade skogsanslag, alltså rekognitionsskogshemman — varom undersökning som bekant verkställt av åbokommittén — för så vitt icke något sådant skulle befinnas vara icke skatteköpt. Vidare frångå redan kända oreglerade skogsanslag, d. v. s. ovannämnda gruvskogar till ett antal av 36 stycken. Även sådana skogar av ifrågavarande slag, som kronan *inköpt* — säkerligen utan vetskap om skogens rätta natur — torde falla utom undersökningens ram.»

I promemorian redogjordes därefter för den metod, som använts vid utredningsarbetet, varjämte lämnades viktigare exempel på resultatet av utredningen.

Sedermera avgåvos promemorier till ämbetsverkets chef av tillförordnade förste arkivarien A. M. Lindgren och förste advokatfiskalen Nils Wickbom, dagtecknade respektive den 31 oktober och den 18 november 1927. I den förstnämnda promemorian lämnades en kortfattad redogörelse för vissa skogstrakter, beträffande vilka anledning förekommit till antagande, att desamma skulle utgöra bortglömda bergverksskogar. Enligt den senare promemorian skulle vid den dittills verkställda undersökningen — vilken omfattat ett antal av omkring 2,000 skogsanslag, som kunnat misstänkas falla inom tillämpningsområdet för 1898 års förordning — förutom de i Lindgrens promemoria omnämnda skogsområdena icke påträffats andra till bergverk och bruk upplätta skogar än rekognitionsskogar, vilka disponeras i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplätta rekognitionsskogar.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 september 1929 hemställde sedermera kammarkollegiet, att Kungl. Maj:t måtte återkalla det den 15 januari 1926 kollegiet givna utredningsuppdraget.

I nämnda skrivelse anförde kollegiet bland annat följande:

Av Lindgrens och Wickboms promemorier syntes framgå, att kronans utsikter att återvinna ifrågavarande skogar eller någon av dem kunde anses skä-

ligen ringa, varjämte jämväl andra omständigheter syntes tala mot anställande av rättegångar i sådant syfte. Sålunda kunde framhållas, att om än vissa formella motiv måhända kunde andragas som stöd för rättslig aktion från kronans sida beträffande vissa av kronan i äldre tid till bergsbruket upplåtna s. k. »ökmar», det här gällde ett betydande antal smärre fastighetsägares rätt och att rättegångar mot dessa, som till stort antal syntes befinna sig i små ekonomiska omständigheter, skulle komma att, som det ville synas, i samtliga dylika fall beröra en hel ords befolkning. Ehuru med förut antydda negativa resultat hade kollegiet likväl låtit utredningsarbetet fortgå till 1927 års utgång. Det hade då pågått under en tid av mer än ett och tre kvarts år. Efter denna tidpunkt hade utredningsarbetet tillsvidare avbrutits, då kollegiet behövt använda de av utredningen bundna arbetskrafterna för kollegiets ordinarie arbetsuppgifter. Förhållandet vore nämligen, att ifrågavarande år 1925 av kammarkollegiet begärda och år 1926 kollegiet givna utredningsuppdrag instruktionsenligt icke tillhörde kammarkollegiets ordinarie arbetsområde utan närmast syntes tillhöra domänstyrelsens och möjligen kommerskollegii förvaltningsuppgifter. Bergverksskogarna vore ställda, icke under kammarkollegiets, utan under domänstyrelsens vård och inseende, och det arkivmaterial, varmed arkivkontoret för sin utredning arbetat, hade i huvudsak varit att söka i kommerskollegii (bergskollegii) och domänstyrelsens arkiv.

För egen del finge kammarkollegiet anföra, att jämväl kollegiet funnit de vunna resultaten av förut omförmälda vidlyftiga utredning ganska otvetydigt giva vid handen, att ett fortsättande av densamma skulle i stort sett bliva ändamålslost. Kollegiet ansåge sig därför böra föreslå Kungl. Maj:t att låta bero vid vad i saken från kollegiets sida blivit åtgjort.

Vidkommande därefter den del av utredningen, som skulle avse huruvida och i så fall på vad sätt i avseende å särskilda statens till bergverk upplåtna skogar den visst bergverk upplåtna rätten kunde bringas att upphöra eller beläggas med särskild avgift utöver vad redan nu kunde vara fallet eller ock nyttjanderättshavaren beredas tillfälle att förvärva sig äganderätt till hela eller viss del av den av honom nyttjade skogen, hade denna del av Kungl. Maj:ts ifrågavarande uppdrag ännu icke blivit föremål för åtgärder från kollegiets sida. Kollegiet hade i sitt utlåtande den 7 december 1925 förutsatt, att ifrågavarande slag av kronoskogar skulle, så vitt avsåge den rättsliga värden, överflyttas från domänstyrelsen till kammarkollegiets inseende. Den senast för kollegiet utfärdade instruktionen hade emellertid i detta hänseende icke gjort någon ändring. Det syntes därför redan ur formell synpunkt kunna ifrågasättas, huruvida det givna uppdraget, såvitt nu vore fråga, borde av kollegiet fullföljas. Men även sakliga skäl talade emot att detsamma utfördes av kollegiet. Frågan om fortvaron av de sedan gammalt bestående nyttjanderätterna till bergverksskogarna vore i det särskilda fallet ytterst en domstolsfråga. För nyttjanderätternas avveckling syntes man icke — därest efter vedertagna grundsatser bestående rätt skulle respekteras — kunna tillgripa annan utväg än förhandlingar och avtal med vederbörande nyttjanderättshavare. Över den skogsekonomiska och tekniska sakkunskap, som erfordrades för dessa förhandlingar, förfogade icke kammarkollegiet. Detta vore däremot förhållandet med de myndigheter — kommerskollegium och domänstyrelsen — vilka handhade tillämpningen av förordningen den 27 maj 1898 angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar. Kammarkollegiet ansåge fördenskull övervägande skäl tala för att det kollegiet givna uppdraget nu återkallades och ifrågasatte tillika, huruvida icke detsamma borde anförtros antingen kommerskollegium och domänstyrelsen gemensamt eller endera av dessa myndigheter.

Med anledning av denna kammarkollegiets framställning har Kungl. Maj:t genom beslut den 16 januari 1930

dels anbefallt kammarkollegiet och lantmäteristyrelsen gemensamt att fullständiga utredningen beträffande äganderätts- och besittningsförhållandena till de skogstrakter, som omförmålas i den av tillförordnade förste arkivarien Lindgren den 31 oktober 1927 upprättade promemorian,

dels i övriga delar återkallat det kammarkollegiet den 15 januari 1926 givna utredningsuppdraget,

dels ock anbefallt domänstyrelsen att i samråd med kommerskollegium inkomma med utredning och förslag, huruvida och i så fall på vad sätt i avseende å de skogar, vilka för närvarande förvaltas i enlighet med bestämmelserna i förordningen den 27 maj 1898 angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar, den till visst bergverk upplåtna rätten kan bringas att upphöra eller beläggas med särskild avgift utöver vad redan nu kan vara fallet eller ock nyttjanderättshavaren beredas tillfälle att förvärva sig äganderätt till hela eller viss del av den av honom nyttjade skogen.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att en synnerligen omfattande *Utskottet.* utredning verkstälts inom kammarkollegiet i syfte att utröna förekomsten av sådana i äldre tid till bergsbruket upplåtna skogsområden, till vilka kronan kan anses äga bättre rätt än de nuvarande innehavarna av desamma. Utredningen, som under mera än ett och tre kvarts års tid bedrivits av kammarkollegiets första arkivkontor med undanskjutande av övriga å kontorets handläggning ankommande ärenden, synes för kronans del hava givit ett i stort sett negativt resultat. Genom det verkställda utredningsarbetet hava dock uppsökts ett antal skogsområden — bl. a. en till det i motionen omnämnda Liljendals bruk i Värmland anslagen skog — beträffande vilka vissa formella motiv skulle kunna andragas för en rättslig aktion från kronans sida.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 16 januari 1930 anbefallt kammarkollegiet och lantmäteristyrelsen gemensamt att fullständiga utredningen beträffande äganderätts- och besittningsförhållandena till dessa områden.

Samtidigt har Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att i samråd med kommerskollegium inkomma med utredning och förslag, huruvida och i så fall på vad sätt i avseende å de skogar, vilka för närvarande förvaltas i enlighet med bestämmelserna i förordningen den 27 maj 1898 angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar, den till visst bergverk upplåtna rätten kan bringas att upphöra eller beläggas med särskild avgift utöver vad redan nu kan vara fallet eller ock nyttjanderättshavaren beredas tillfälle att förvärva sig äganderätt till hela eller viss del av den av honom nyttjade skogen.

Den i föreliggande motion väckta frågan är sålunda redan föremål för utredning i den utsträckning, som för närvarande torde kunna ifrågakomma. Vid sådant förhållande synes någon åtgärd från riksdagens sida icke vara av behovet påkallad, men förutsätter utskottet samtidigt, att de pågående utredningarna komma att bedrivas med största möjliga skyndsamhet.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1930.

På utskottets vägnar:

O. E. SANDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg**, *Sandberg*, *Wachtmeister*, *Andersson** i Löbbo och *Nordkvist*, fru *Nordgren* samt herrar *Svensson* i Högsjöhult, *Waldem**, *Olsson* i Österbo och *Vougt*.

* Ej närvarande vid justeringen.